

בעזהשי"ת

קונטרס

אור מופלא

תולדות

חידושים נפלאים, המתוקים מדבש ונופת
צופים, המצויים לרוב בספרי דבי רב

רבינו הקדוש

מהר"י ט"ב מסאטמאר זי"ע

(אינו מוגה)

דברים אחדים

השיר והשבח לחי עולמים שזיכני לברר קצת מקחו של צדיק, מגנזי אוצר דברי תורתו של מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע. ואמרתי אספרה כמו, אדני הקונטרס על מה הוטבעו.

הן מודעת זאת גודל כחו של רבינו הקדוש זי"ע באמירת דברי תורה, שהיו כליותיו נובעות לו חכמה כמעין המתגבר, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, מאירים עינים עוורות ומעמידין את שומעיהם על הדרך הסלולה לדעת את המעשה אשר יעשון בכל פינות שפונים. והמפורסמות אינן צריכות רא'י שאלפי ישראל מצאו מאז ועד עתה נוחם לנפשותיהם בדברי תורתו הקדושה, ובספריו הקדושים הוגים מאות ואלפים מבני ישראל, זקנים עם נערים, ושואבים מתוכם אוצרות מלאות בהדרכות ישרות בכל העינים.

אמנם נופך א' המתנוצץ מבין בתרי ספריו הקדושים הוא מה שחידש במערכות הפרשיות במציאות הדברים והמאורעות שבפרשה, כי בדברי תורתו ירד למעמקי הפרשה, צלל בים התלמוד וכל המדרשים היו פתוחים לעיניו הבדולחים, והעלה מתוכם פנינים ומרגליות להאיר אור חדש על כמה ענינים עלומים וסתומים, שהעמידו את מציאות הדברים בצורה אחרת לגמרי מכפי הנראה במובנם החיצוני, ולאורך ספריו הקדושים נמצאים חידושים מבריקים בתיאור המאורעות בפרשיות התורה הקדושה.

ובעיקר מתגלין החידושים בבואו ליישב פלוגתת תנאים הנמצא במדרשים הנראים כסותרים זה את זה, וסולל דרך בנתיב לא ידעו עיט להראות היאך שניתן לומר בהם אלו ואלו דברי אלקים חיים, כמו שאמרו ז"ל במסכת עירובין (דף יג:), ואף במחלוקת הנראה כמחלוקת במציאות הדברים, מצא רבינו את הדרך ליישב כל השיטות דכולהו איתנייהו, באופן שיובן כי אלו ואלו דברי אלקים חיים.

והנה זה זמן כביר נתתי אל לבי להתרכז על חלק זה מחידושי רבינו, לדלות מבארותיו אופן המאורע והמסופר בפרשת השבוע, ומה שהעלה רבינו חידושים נפלאים במציאות הדברים איך היו, ועלה בידי ללקט כמה חידושים עצומים, המתוקים מדבש ונופת צופים המצויים לרוב בספרי דבי רב, המעמידים תמונת הדברים באור חדש, והכל מתוך ראיות והקדמות אמיתיות ומכריחות..

ובקשתי שטוחה בפני כל הקוראים שאל ימנעו נא טוב מבעליו, ואם יש להם מה להעיר בצורת הדברים וכדומה יפנו נא אלי בטוב לבם להעמידני בקרן אורה על מספר הטעל:

347-875-9020 זכות הרבים יהא תלוי בהם

מתי צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם/האם צר צורתו של יצחק ממש דומה בדומה לשל אברהם עד שיהא ניכר לכל או רק יחידי סגולה הכירו שהם דומים/אימתי אמרו ליצני הדור מאבימלך נתעברה שרה בשעת לידת יצחק או בשעת לידת יעקב/כשנשא יצחק את רבקה היתה בת ג' שנה או בת י"ד שנה/מהו השבח על אברהם אבינו שקיים אפילו עירובי תבשילין/האם השתמש בעירובי תבשילין לצורך כל סעודות שבת שאחר יום טוב או רק במקצת/מדוע מנסה הקב"ה הצדיקים דוקא בחסרון בנים ולא בשאר יסורים שירבו על ידי זה בתפילה/האם היה גם יצחק עקר או רק רבקה/באיזה צד עמד יצחק ובאיזה צד עמדה רבקה/מה טעם לא עמדו בזוית א'/מדוע הקריב יצחק קרבן עולה דוקא, והאם גם רבקה הקריבה קרבן ואיזה קרבן הקריבה/מתי אומרים יפה תפילת החולה ומתי אומרים אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורים ויפה תפילת אחרים/אימתי שולט היצר הרע באדם משעת יצירה או משעת יציאה/האם יש חילוק בין עשיו לשאר נולדים בזה/היאך שייך להיות מבעט באמו ויוצא הלא כל ענין העיבור ולידה הוא בדרך נס/מדוע באמת לא בעט עשיו באמו לצאת קודם הזמן/האם מה שידו של יעקב אחזה בעקב עשיו שלא יצא ראשונה היה ח"ו לריק/היאך שייך לעשות חלוקה בעולם הזה ועולם הבא, הלא אי אפשר לזכות להם כי אם בשכר מעשים טובים ומשלחן גבוה קזכו/מתי מרד עשיו במעי אמו או בהיותו בן ט"ו/מדוע מרד בפרהסיא דוקא כשנעשה בן ט"ו שנה/מדוע היה גם יעקב מפרכס לצאת הלא המלאך למד עמו תורה במעי אמו/מה טעם הלכה רבקה לבית מדרשו של שם ולא דרשה את ה' אצל יצחק

ענין א'

אברהם הוליד את יצחק, ותפילתו של יצחק

א.

בתחילת יצירת יצחק היו רק השרטוטין דומין לשל אברהם להוציא
החשד מלבו של אברהם, אחר הגמלתו נעשה קלסתר פניו ממש דומה
לאברהם להשתיק הרינון מהאומות העולם, אחר מיתת אברהם נעשה ממש
דומה בבחינת הנפש ומדתו.

אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, פירש"י לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה
שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו
הכל אברהם הוליד את יצחק.

אחר הגמלתו, וצמדרש תנחומא ר"פ תולדות
איתא שהיה תיכף בשעת היצירה, דאיתא
התם הקב"ה אמר למלאך הממונה על יצירת
הוולד עשה כל אקונין שלו כדמות אציו כדי
שיעידו הכל שהוא צנו של אברהם עיי"ש,
הרי מזה שצעת היצירה נר הקב"ה קלסתר
פניו דומה לאברהם. ומאידך מצואר בזוהר
הקדוש שאמרו השתא דמית אברהם דיוקני'
הוה צי' ואשתאר צי' צינחק, דכל מאן דחמי
לינחק הוה סהיד ואמר אברהם הוליד את
יצחק, והקשה מהרש"ו ז"ל מהמדרש הנ"ל
דמצואר שעוד צחיי אברהם היה קלסתר

בענין הזמן מתי נר הקב"ה קלסתר פניו
של ינחק דומה לאברהם מצינו ג' סתירות
בדברי חכמינו ז"ל, בגמרא צנא מניעא (פז).
איתא אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם
את ינחק צנו עשה סעודה גדולה היו כל
אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן
וזקנה שהציאו אסופי מן השוק ואומרים
בנינו הוא וכו', מיד נהפך קלסתר פנים של
ינחק ונדמה לאברהם, פתחו כולם ואמרו
אברהם הוליד את ינחק. ודקדק המהרש"א
בחידושי אגדות שנראה מזה שמה שנהפך
קלסתר פניו של ינחק דומה לאברהם היה

פניו של יצחק דומה לאברהם, וכאן מצואר שרק אחר פטירת אברהם אשתאר דיוקני' ציחק.

הרי לן ג' סתירות בהזמן מתי נר הקצ"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, וכלל אית לן בכל פלוגתא דאלו ואלו דצרי חלקים חיים, ונ"צ היאך ניתן להשוות פלוגתא כזה שהיא במציאות הדברים.

ונראה לומר על פי מה שכתב הרמב"ן בשם רב שרירא גאון ז"ל שהיו יחידי סגולה שיכלו להכיר על ידי השרטוטים בצורות בני אדם בחינת הנפש שבו עיי"ש. והנה במדרש תנחומא הנ"ל מצואר שעל ידי רינון האומות העולם נכנס חשד בלבו של אברהם שמה מאצימלך נתעברה שרה, ונמצא שעיקר מה שר הקצ"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לו אז בשעת היצירה היה כדי להוציא החשד מלבו של אברהם, אם כן יש לומר שאז בשעת היצירה לא עשה הקצ"ה קלסתר פניו דומה בדומה ממש לאברהם, אלא עשה השרטוטי צורה של פניו דומה לאברהם, שזוהי די להוציא החשד מלבו של אברהם, שהוא היה מכיר בשרטוטי הפנים.

אבל אחר הגמלו את יצחק שהיו האומות מרננים, אז נר הקצ"ה קלסתר פניו של יצחק

שהיה ממש דומה לשל אברהם, עד שהכל הכירו והודו שאברהם הוליד את יצחק.

אמנם עדיין היה ניכר קצת חילוק והבדל לזכי הראות ביניהם, שהרי מצואר בספה"ק שפע טל שהנשמה הנאלל מאתו יתצרך הוא זיו תואר פניו של אדם, וזוהי ציארנו אמרם ז"ל כשם שאין פרופיהם שוות כך אין דעותיהם שוות, דזה תלוי בזה, שצורת הפרצוף הוא על פי בחינת הדעת. כיון שכן הרי סוף כל סוף לא היה מדתו של יצחק דומה לאברהם, שכל צדיק וצדיק יש לו דרך עבודה באופן משונה מחצירו וביחינת נשמתו אינו דומה לשל חצירו, אם כן אכתי לא היה צורתו של יצחק דומה ממש לשל אברהם, שהיה מספיק במה שהיו דומין זה לזה כפי כח הראות של סתם בני אדם להשתיק הרינון, אבל אחר שמת אברהם דיוקני' אשתאר צי' ציחק, היינו שכל בחינת נפשו ומדתו שהיה עמוד מידת החסד נשאר ציחק, ואז נעשה צורת פניו ממש דומה לשל אברהם, ואתי שפיר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכולהו איתניי' צי'.

(דברי יואל דף תקנג)

ב.

בשעת לידת יצחק לא מסרו נפשם להכניס דברי הליצנות בלב ההמון שחשבו שלא יחזיק יצחק מעמד ויכלה זרעו של אברהם, ובלידת יעקב התאמצו להכניס דבריהם בלב ההמון לכן הוצרך הכתוב להעיד כי אברהם הוליד את יצחק

אבל לא מסרו נפשם להכניס דבריהם בלב ההמון, שסברו שלא יוכל יצחק להתחזק בכח קדושתו לעמוד נגד כח הרצים, שהוא יחיד והמה הרצים, וזפרט אחרי שנודע להם כי הוא ואשתו עקרים המה חשבו שיכלה זרעו של אברהם, אבל עכשיו שראו שנולד יעקב, וראו בזה כח מתנגד חזק לנגדם, התאזרו עכשיו בכל כחם לפרסם דברי ליצנותם ושקרותם כי מאצימלך נתעברה שרה, לכן הוצרך הכתוב דוקא כאן להעיד שאברהם הוליד את יצחק כדי לסתור דבריהם.

(דברי יואל דף תקע"ז)

לכאורה נריכין להצין מדוע משמיענו הפסוק דוקא כאן בשעת לידת יעקב שזר הקצ"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם להשתיק ליצני הדור, הלא מצואר צמדרש שכבר משעת יצירה זר הקצ"ה קלסתר פניו דומה לאברהם, אם כן היה ראוי להשמיענו דבר זה למעלה בפסוק וה' פקד את שרה, מדוע המתין עד כאן.

ויש לומר שאף שגם בשעת לידת יצחק כבר היו יחידים שאמרו מאצימלך נתעברה שרה,

ג.

אברהם אבינו לא היה זקוק לעשות עירוב תבשילין כיון שהיה ברכה משולחת בעיסה של שרה, עכ"ז עשה עירובי תבשילין שלא ליהנות ממעשי נסים שלא ינכו מזכיותיו ויזכו זרעו לברכה

והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצוותי חקתי ותורותי

אבל אברהם אבינו לא רצה ליהנות מזה, שעל ידי שנהנים ממעשי נסים מנכין מהזכיות, ורצה שזכיותיו ישתארו בשלימות לדורותיו אחריו, ולא השתמש בהעיסה המצורכת רק לצורך האורחים, ששם לא היה חשש של נכיון זכיות שעל ידיהם נתקדש שם שמים, וזכהאי גוונא אין לחוש לנכיון זכיות, לכן עשה עירובי תבשילין כדי שלא ינטרף ליהנות בעצמו מהצרכה שנשלחה בעיסה.

מעשה מצואר שפיר השבח שקיים אברהם אבינו עירובי תבשילין אף שלא היה לו צורך בזה, שלא רצה ליהנות ממעשי נסים, וזכות זה נשארו זכיותיו לדורותיו, לכן שפיר קאמר קרא והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמע אברהם בקולי שעשה עירוב תבשילין ולא נהנה ממעשי נסים ולא ניכו לו מזכיותיו, לכן יזכו זרעו לצרכה.

(דברי יואל דף תקמח)

דרשו חכמינו ז"ל (יומא כח.) מכאן שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין, והקשה בתוספות ישנים וז"ל, לא ידע רבי אמאי נקט הך מצוה, אמאי קילא לי' טפי מכולהו, והניח צ"ע. עוד צריכין להצין קישור הפסוקים על פי הדרש הזה, שבשביל שקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, לכן יתברכו בזרעיו כל גויי הארץ.

ואפשר לומר על פי המצואר ריש פרק ב' דביצה יום טוב שחל להיות בע"ש לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת, אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת, ובלבד שלא יערים, אלא אם כן עושה עירובי תבשילין עיי"ש. והרי מצואר צמדרש שכל ימים שהיתה שרה קיימת היה ברכה משולחת בעיסה. נמצא שאליצא דאמת לא היה אברהם זקוק לעשות עירוב תבשילין, שהרי עיסתו היתה מתצרכת ונתותר לשבת,

ד.

**רבקה היתה בת י"ד שנים כשנשאה יצחק, והקב"ה העלים ממנו וסבור
שהיא בת ג' שנים כדי שלא יתפלל עד אחר כ' שנה**

ויהי יצחק בן ארבעים שנה פירש"י כשנא
אברהם מהר המורי נתנשר שנולדה רבקה
וכו' המתין לה ג' שנים עד שתהא ראוי
לביאה ונשאה. והקשו בעלי תוספות ממה
דאיתא בשלהי ספרי ג' שנותיהן שוין, קהת
רבקה וכן עזאי, וחיתה רבקה קל"ג שנים
וכו', ולפי החשבון נמצא שרבקה היתה בת
י"ד שנים כשנשאה יצחק, והכי איתא גם
בסדר עולם, שעל פי חשבון זה נמצא שחיתה
קל"ג שנים, ונ"ב ליישב הסתירה שנראה
כמחלוקת במציאות אם היתה בת ג' כשנשאה
או בת י"ד.

ונראה לומר צביאור הענין דהנה כל
מעשי האבות הקדושים וכל מאורעותיהם
היה הכל בגזירת עליון מיוחד, וכל מה
שנעשה היה בזמן מיוחד כפי שראתה חכמתו
יתצרך לטובת הענין, וגזרה חכמתו יתצרך
שיצחק יוליד בהיותו בן ששים שנה דוקא.

אם כן יש לומר שצאמת היה רבקה כבר בת
י"א שנה בחזירתו מן העקידה, וכשנשאה

היתה בת י"ד שנה, ונמצא שאחר עשר שנים
כבר ידעה כי עקרה היא ורבקה הרצתה
תיכף בתפילה להיפקד, אבל הקצ"ה העלים
מיצחק שכבר נולדה י"א שנה קודם העקידה,
וסבור שנולדה אחר העקידה כדי שלא יתפלל
עד אחר עבור עשרים שנה, שרק אז היה
הזמן המוכשר שיפקד, ואם היה מתפלל אחר
עבור עשר שנים והיה משתהה הענין עוד
עשר שנים אין זה לכבודו של אותו לדיק,
וכדאיתא במסכת תענית (כה) שמואל הקטן
גזר תעניתא וירדו להם גשמים אחר שקיעת
החמה וכו' א"ל לא שצחו של ציבור הוא וכו'
משל לעצד שמצקש פרס מרצו וא"ל המתינו
לו עד שיתמקמק וינטער ואחר כך תנו לו
עיי"ש, על כן סיבצו משמים שלא ידע שהיא
כבר ראוי להריון, כדי שלא יתפלל עלי' עד
שיהיה בן ששים שנה.

(דברי יואל דף תקנ"ג)

ה.

יצחק עמד בצפון והקריב עולה שסבור שיש דין בני נח, ובני נח מקריבין עולה בצפון, ורבקה עמדה בדרום שהקריבה שלמים שסברה שיש להם דין ישראל

פי פשטות, שעשיו עמד ע"ז צפת, ויצחק סבר שיש להם דין בני נח קודם מתן תורה, וכן נח אינו מצווה על השיתוף, לכן לא חשד בו שהוא רשע, אבל רבקה סברה שיש להם דין ישראל, לכן ידעה שהוא עומד ע"ז שישאל אסור בע"ז צפת.

מעתה יומתק מאוד מה שהקריב יצחק דוקא קרבן עולה, שיצחק סבור שיש להם דין בני נח ובני נח מקריבין רק קרבן עולה, לכן הקריב עולה, אבל רבקה סברה שיש להם דין ישראל, ומטעם זה עמד יצחק בזוית זו ורבקה בזוית זו, שיש לומר שיצחק עמד ברוח נפונית, כדין עולה הטעונה נפון, שהרי הקריב עולה כדין בני נח, אבל רבקה שסברה שיש להם דין ישראל עמדה בדרום שהיא הקריבה שלמים שהוא בדרום, כמו שאמרו ז"ל ובואי תימן שישאל מקריבין שלמים שהוא גם בדרום.

(דברי יואל דף תרכ"א)

ויעתר יצחק לה'. איתא בזוהר הקדוש דקריב קרבנא ולאי עלה, ומה קרבנא קריב, עולה קריב. ויש להתבונן מדוע הקריב דוקא קרבן עולה. גם יש ליתן טעם על מה שדרשו ז"ל זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת, מדוע היה דוקא בנורה זו שעמדו בשני זויות הפוכות.

ויש לומר על פי שאמרו ז"ל במסכת זבחים (קטז). עורי נפון ובואי תימן תתנער אומה שמעשיה בצפון ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום, פירש"י שמעשיה בצפון, היינו עולה שטעונה נפון, כמ"ד שם שבני נח הקריבו עולות שטעונה נפון ולא שלמים, ובואי תימן אלו בני ישראל שמקריבין שלמים. נמצא שבני נח מקריבין עולה הטעונה נפון ובני ישראל מקריבין שלמים הנקרבת גם בדרום.

וכבר אמרתי בציאור הענין שטעה יצחק אבינו בעשיו, אף שהיה שומה מאת ה' שיהיו הזכרות דוקא באופן זה אבל כריכין להצין על

ו.

על שום יסורים שבעולם לא יפצירו צדיקים בתפילה, שמקבלים גזירת הבורא באהבה, רק על חסרון בנים מתאמצים בתפילה שיזכו להעמיד דורות לה'

לכן אין הקצ"ה מנסה אותם בשום דבר, ששום יסורים בעולם לא יעיר לזם להתפלל, כי לא צאלה חלקם להיות יושבים שלמים וסקטים בתענוגי עוה"ז ומחמדי תבל, רק על חסרון בנים יודע הקצ"ה שיאזרו מתניהם להרצות בתפילה ובתחנונים שיזכו להעמיד דורות, לחוננם בזרע של קיימא, לכן היו דוקא עקרות שהקצ"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

(דברי יואל פ' וישב דף ר"מ)

בגמרא יצמות (סד.) א"ר יצחק מפני מה היו אצותינו עקורים מפני שהקדוש צרוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, וראוי לתת טעם מדוע מסבב הקצ"ה דוקא על ידי זה שיתפללו ולא על ידי סיבה אחרת.

ויש לומר הענין שצדיקים אמתיים אינם מנטערים על שום דבר בעולם, ועל כל גל וגל ירכינו ראשם לקבל גזירת הבורא באהבה ולא ידאגו על מחסורם ומכאוב גופם, ואומרים גם זו לטובה, שכל מגמתם ותשוקתם ותאוה נפשם רק לעבוד הבורא יתצרך שמו ציראה ואהבה ולעשות רצון קונם וזה כל שעשועיהם ותענוג נפשם, רק על דבר אחד מנטערים ביותר והוא על חסרון בנים, שעזה תשוקתם להעמיד תולדות להניח אחריהם זרע צרך ה' עוסקים בתורה ובמלאות.

ז.

גם יצחק היה עקר, אבל כיון שהובטח מאת הבורא יתברך שיתרפא לא התפלל על עצמו רק על רבקה

כי עקרה היא. בגמרא יצמות (סד.) אמר ר' יצחק, יצחק אבינו עקר היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו. ובזוה"ק מבואר להיפוך דאיתא התם וז"ל, יצחק אלי על אתתי' בגין דאיהו הוה ידע דלאו איהו עקר אלא אתתי', דיצחק הוה ידע ברזא דחוכמתא דיעקב זמין למיפק מיני' בתריסר שבטין, אכל לא ידע אי בהאי איתתא או באחרא. והוא צפטרות מחלוקת על המבואר בגמרא, והרי כלל גדול הוא בידינו צפלוגתת החכמים כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, והיאך אפשר להשוות דבריהם בזה שהוא מחלוקת במציאות.

ונראה על פי מה שביארתי בענין העקידה, שהקשה הישמה משה היאך לא התבונן אברהם אבינו שיצחק פסול להקרבה, שהרי מחוסר אבר פסול אף לבני נח, ויצחק היה טומטום שלא היה ראוי להוליד, ממילא היה פסול לקרבן, ויישבתי שהיה נחשב למום

עובר, שכיון שהצטיה הקב"ה לאברהם כי יצחק יקרא לך זרע היה יודע צודאי שיתרפא, ומחוסר אבר עובר לא פסלה תורה, שהרי אי אפשר במציאות שמחוסר אבר יהיה בגדר מום עובר, שציצחק חזר לו על ידי נס, לכן הותר להקרבה עיי"ש בדברינו.

מעשה יש לומר שבאמת היה יצחק אבינו עקר, שהרי נולד טומטום, וגם הזוהר הקדוש מודה לזה, ועם כל לא התפלל על עצמו שידע צודאי שיתרפא על כן לא היה מחשיב את עצמו לעקר, ומדויק לשון הזוהר שידע ברזא דחוכמתא, היינו אף שבמציאות עדיין היה עקר, אכל ידע ברזא דחוכמתא שיתרפא, ולא התפלל רק עלי' שלא ידע אי בהאי איתתא או באחרא.

(דברי יואל דף תקפ"ח)

ח.

כשהחולי בא לסיבת עונש אז יפה תפילת החולה שיכניע לבו, אבל ביסורים של אהבה אמרינן הכלל אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים

דמבואר שם גם לגבי חולי שאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ואין תפילתו מועיל עיי"ש תירומו.

ונראה דלא קשה מידי, דדוקא לגבי ישמעאל שסיבת החולי היה מחמת עוונותיו שהיה מנחם והיה קטרוג עליו ממלאכי השרת כמבואר שם, לכן היה העיקר שיכניע לבו, משום הכי יפה תפילתו של החולה בעצמו, שהעיקר היה שיכניע לבו בתשובה ובתפילה, אבל בגמרא צרכות צר' יוחנן שהיה שם יסורין של אהבה, ולא היה כלל לשם עונש, שם נאמר הכלל אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין.

מעשה מבואר גם כאן ביצחק ורצקה שעקרותן לא היה מחמת עונש, על כן לא נאמר הכלל יפה תפילת החולה, רק אמרינן הכלל דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין, ומיושז שפיר סתירת הטור.

(דברי יואל דף תרצ)

ויעתר לו ה'. בטור על התורה כתב לו ולא לה לפי שאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, והקשה בספר רצ טוב שהטור סותר את עצמו, דלמעלה על הפסוק וישמע אלקים אל קול הנער פירש"י מכאן שיפה תפילת החולה מתפלת אחרים, וכתב שם בטור על התורה אע"ג דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, תפלה שאני כדמצינו בחזקי'. נמצא שבתפילה אין אומרים הכלל אין חבוש מתיר עצמו, וכאן פירש הטור עצמו שנעתר לו ה' ולא לה לפי שאין חבוש מתיר עצמו אף שהיה בתפילה.

ויש לתרץ באופן פשוט על פי מה שכתב בנזר הקודש צביאור המדרש ששמע אלקים אל קול הנער שיפה תפילת החולה, שגם הגר התפללה עליו, ושמע אלקים אל קולו שכיון שהחולה מכניע לבו בתשובה ותפילה הרי זה מועיל יותר מתפילת אחרים עליו, שהעיקר הוא שהחולה יכניע לבו בתשובה, אבל הקשה שם בנזר הקודש מהגמרא צרכות (ה:)

ט.

יעקב רצה לילך דוקא לבית מדרשו של שם ולא אצל יצחק לפי שהיה כפי שורש נשמתו, לכן הלכה רבקה לשם כדי להשקיט רוחו

לפי זה יש לפרש גם כזה שמשום הכי הוצרך יעקב לילך לבית מדרשו של שם, שהוא היה צריך לעבוד את ה' לפי צחינתו שהיה באופן אחר מצחינתו של יצחק, אבל לא רצה לשנות בפני אביו, על כן הלך לבית מדרשו של שם ששם היה יכול לעבוד את ה' כפי צחינתו. ומטעם זה גם היה מפרכס לנאת, שרצה לילך דוקא לבית מדרשו של שם ששם היה לפי שורש נשמתו. לכן הלכה רבקה לבית מדרשו של שם, שהצינה שמה שהוא מפרכס הוא מטעם שרצה לעבוד את ה' כפי צחינתו צבית מדרשו של שם, לכן הלכה לשם להשקיט רוחו שיוכל לעבוד את ה' כרצונו וכפי שורש נשמתו.

(דברי יואל דף תרט"ז)

ותלך לדרוש את ה', פירש"י שהלכה לבית מדרשו של שם, ויש להתבונן בטעם הדבר למה הוצרכה לילך לבית מדרשו של שם דוקא, הלא היתה צביתו של יצחק אביו והיתה יכולה לדרוש את ה' צביתו. גם ידוע מה שהקשו המפרשים על מה שיעקב היה מפרכס לנאת לבתי מדרשות, הלא המלאך למד עמו תורה צמעי אמו כמו כל עובר, והיש לך מקום קדוש יותר מזה. וכן יש להבין מדוע נטמן יעקב י"ד שנה דוקא צבית מדרשו של שם, הכי לא היה סגי לו מה שקיבל צבית אביו.

וכל אלה באחת יבוארו על פי שפירשו המפרשים טעם הדבר שמזכירין בתפילת שמונה עשרה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ואין אומרים אלקי אברהם יצחק ויעקב, שהוא משום שכל אחד הכיר את הבורא ועבדו צחינה חדשה המיוחד לפי שורש נשמתו בנוסף למה שקיבל מאבותיו.

ענין ב'

לידת יעקב ועשיו

א.

אין יצר הרע שולט באדם עד שעת יציאה ממעי אמו, שאם לא כן מבעט באמו ויוצא, אבל בעשיו שהס"ם הוא השר שלו כבר שלט היצר הרע במעי אמו משעת יצירה

במעי אמו, הרי שינה"ר שולט משעת יצירה. ועוד קשה על ענש דברי אנטונינוס אם יבעט באמו וינא, הלא כל ענין העובר ולידתו הוא בדרך נס כמבואר בגמרא נדה (ל:): ובמדרשים, אם כן אפשר שגם זהו נס שאינו בועט, ומה ראי' הוא שאין ינה"ר שולט בו משעת יצירה. וכן קשה היאך באמת לא ידע רבי ענין זה עד שאמרו אנטונינוס, אם רבי לא ידע אנטונינוס תלמידו מנין לו, והרי הוא דרשה מהפסוק לפתח חטאת רובץ.

ונראה לומר שדוקא בעשיו היה לו הינה"ר משעת יצירה, משא"כ בשארי נולדים אין הינה"ר שולט עד שעת יצירה,

ויתרונם הצנים בקרבה. פירש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועצר יעקב רץ ומפרכס לנאת, עוברת על פתחי ע"ז עשו מפרכס לנאת. והקשה המהרש"א במסכת סנהדרין (נא:): אהא דאמרו שם אמר לו אנטונינוס לרבי מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה, אמר לו משעת יצירה, אמר לו אם כן בועט במעי אמו ויוצא, אלא משעת יציאה, אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רובץ ע"כ. מבואר מזה שיצר הרע שולט באדם רק אחר יציאה ממעי אמו, וכאן מבואר שעשו היה מפרכס לנאת בעודו

בהקדם דברי הישמח משה זלה"ה בר"פ
 ברכה שכתב דברי הגאון בעל זרע יצחק בשם
 הגאון מו"ה יעקב אביו של הגאון מו"ה
 העשיל זל"ה בטעם שלא נשנית מצות גיד
 הנשה בסיני, דהתורה ניתנה בחשאי כדי שלא
 יקטרג השטן, ועל כל שם"ה לא תעשה
 ממונים שם"ה מלאכים, ועל מצות גיד הנשה
 ממונה הס"ס צעמנו, על כן לא נשנית מצוה
 זו כדי שהוא לא יהיה בשעת מתן תורה
 עיי"ש.

לפי זה יש לומר שבאמת בכל ילד אין
 היצה"ר שולט עד שעת יציאה, שאם היה
 שולט בשעת יצירה היה בועט ויוצא, אף שכל
 ענין העיבור והלידה הוא בדרך נס, שתכלית
 היצה"ר הניתן באדם הוא כדי שיתגבר
 האדם עליו ויבחור בטוב, על כן אם היה ניתן
 בו היצה"ר בשעת יצירה היה צריך להתגבר
 עליו, ואין הקצ"ה מונע כח הצחירה, על כן
 היה מצעט ויוצא. אבל צעטו שהס"ס הוא
 השר שלו, על כרחו הקדים היצה"ר לבא אללו
 עוד משעת יצירה, וכנ"ל בגיד הנשה שכיון
 שהוא השר של מצוה זו הרי הוא צריך להימנע
 שם, לכן שפיר היה לו היצה"ר כבר משעת
 יצירה, ולא קשה קושית המהרש"א מכאן על
 שאר נולדים. ומה שלא צעט עשיו באמו ויצא
 היה באמת בדרך נס, אבל בסתם נולדים לא

היה הקצ"ה מונע כח הצחירה אילו היה
 היצר שולט בהם משעת יצירה.

ובזה יש ליישב גם כן מדוע הוצרך
 אנטונינוס לגלות דבר זה לרבי, שבאמת ידע
 רבי דרשת הפסוק לפתח חטאת רובץ, רק
 היה קשה לו קושית המהרש"א מפרשתן
 דמצואר שצעטו שלט היצה"ר כבר משעת
 יצירה, ואנטונינוס יישב לו הסתירה על דרך
 הנ"ל שעטו שאני מכל הנולדים, ומה
 שאנטונינוס השיג דבר זה יותר מרבי יש
 לומר על דרך שאמרו ז"ל (סנהדרין לט:): על
 פסוק חזון עובדי' כה אמר ה' אלקים לאדום
 וגו', מאי שנא עובדי' לאדום, פירש"י מדוע
 נבחר עובדי' לנצואה זו, אמר אפרים
 מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי
 מאיר עובדי' גר אדומי היה, והיינו דאמרי
 אינשי מיני' וצי' אבא ליזיל צי' נרגא עיי"ש.
 נמצא שכיון שהיה מזרע אדום השיג הנצואה
 יותר משאר נביאים, כמו כן יש לומר כאן
 שכיון שאנטונינוס היה מזרע עשיו על כן
 השיג יותר בחינת עשיו והוא יישב לרבי
 הסתירה.

(דברי יואל דף תר"ה, תרי"ד)

ב.

במעיי אמו מרד עשיו על ידי שגילה פנים בתורה שלא כהלכה, אחר כך כשסטרו המלאך ושכח התורה לא העיז פנים למרוד, וכשנעשה בן ט"ו שהתחיל ללמוד גמרא לדמות מילתא למילתא אז מרד בפרהסיא על ידי גלוי פנים בתורה שלא כהלכה

פיו ושכח כל התורה, כמבואר בגמרא נדה דף ל': לגבי כל עובר, לכן לא היה יכול לגלות עוד פנים בתורה שלא כהלכה, ולא העיז פניו למרוד בפרהסיא, לכן מרד רק במטמוניות, ורק אחר שנעשה בן ט"ו שנה אז מרד בפרהסיא.

ויש להסביר הטעם מדוע דוקא כשנעשה בן ט"ו, דאיתא במשנה אבות (פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה ובן ט"ו לגמרא, ובדאי אין הכוונה צמה שאמרו לגמרא כפשוטו, שהרי בזמן המשנה עדיין לא היה הגמרא מסודר כמו שהוא לפנינו, שזה נעשה בימי רב אשי, אלא המכוון כמו שפירשו המפרשים שגמרא היינו פירוש המשנה וטעמי', להסביר דברי המשנה ולדמות מילתא למילתא. לכן כשנעשה בן ט"ו והתחיל לדמות מילתא למילתא, אז מרד בפרהסיא, שהתחיל לגלות פנים בתורה שלא כהלכה.

(דברי יואל דף תר"ט)

ברש"י שכשהיתה עוזרת על פתחי ע"ז עשיו מפרכס לנאת, וביארנו (אות א') שבעשיו שלט היצ"ר כבר משעת יצירה. ולכאורה קשה ממה שפירש"י על הפסוק ויגדלו הנערים כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם וכו', כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"ז. ובמדרש מבואר יותר שכל י"ג שנה שניהם הולכין לבית הספר ולאחר י"ג שנה זה הולך לבית הספר וזה לע"ז, וצבעלי התוספות הביאו בשם ירושלמי דשתי שנים מרד במטמוניות, ובן ט"ו שנה מרד בפרהסיא. ויש להתבונן הלא כבר שלט עליו היצר הרע משעת יצירה והיאלך נשתנה לטוב אחר יציאתו מרחם אמו. וכן מדוע מרד בפרהסיא דוקא בהיותו בן ט"ו.

ואפשר לתרץ דבאמת כבר שלט עליו היצר הרע בעודו במעיי אמו, ואז כבר מרד, שהמלאך למד עמו התורה במעיי אמו, וגילה פנים בתורה שלא כהלכה, ועשה סמוכין לכל דברי רשעותיו, אבל אחר יציאתו מרחם אמו בא מלאך וסטר על

ג.

יעקב אחז בעקב עשיו שלא יבעט באמו ויצא קודם הזמן ויגרום סכנה

לרבקה

לרבקה, ונמצא שבאמת הועילה מה שידו של יעקב אחזה בעקב עשיו, אבל לא הועיל לענין שלא ינא ראשונה שהיה נורך שעשיו ינא ראשונה כמצואר צמדרש למה ינא עשיו תחילה, כדי שינא הוא ותנא סריותו עמו, אמר ר' אבהו כהדין פרציטא (צעל מרחץ) שהוא משטף את בית המרחץ ואח"כ מרחץ בנו של מלך עיי"ש. ופירשו המפרשים הכוונה שעשו שאב כל הזוהמה ודם לידה, כדי שינא יעקב נקי זקוק ומזוקק, ומיושב שפיר.

(דברי יואל דף תר"ה)

וידו אחזת בעקב עשיו, פירש"י יעקב צא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הזכורה מן הדין. ולכאורה קשה הלא למעשה לא היה כן, שעשיו ינא ראשונה, ולמה סיפרה התורה מה שידו של יעקב אחזה בעקב עשיו אחרי שכפי הנראה היה יגיעתו של יעקב לריק ח"ו.

ונראה על פי מה שאמרנו לעיל (אות א') שבעשיו כבר שלט הינה"ר בשעת יצירה, והרי מצואר צגמרא שאמר אנטונינוס לרבי שאם שולט הינה"ר משעת יצירה יבעט באמו וינא, והרי ביארנו שבעשיו באמת שלט הינה"ר משעת יצירה כיון שהס"ם היה השר שלו, וממילא היה חשש שיבעט באמו וינא, לכן אחזה ידו של יעקב בעקב עשיו למונעו שלא יבעט וינא קודם הזמן ויגרום בזה סכנה

ד.

**יעקב ועשיו לא נחלקו על חלוקת עולם הזה ועולם הבא כפשוטו משום
שאינו שלהם שיחלוקו, אלא נחלקו על ירושת האבות שאפשר על ידה
לזכות לעולם הבא או לעולם הזה**

רש"י פירש שהיו יעקב ועשיו מריצים זה עם זה בנחלת ב' עולמות, יעקב נטל עולם הבא ועשיו נטל עוה"ז. והוא ענין תמוה מאוד הזקוק ביאור, היאך שייך לעשות חלוקה בעולם הזה ועולם הבא, הלא הכל בידי שמים, ואי אפשר לזכות לא לעולם הבא ולא לעולם הזה אלא בשכר מעשים טובים, ואם יזכו לעוה"ז או לעוה"ב בשכר מעשיהם משלחן גבוה קזכו והחלוקה לא מעלה ולא מוריד ומה מועיל המריצה בזה והחלוקה. וכן קשה קושית החיד"א דלפי זה נמצא שמה שיעקב נהנה מעולם הזה הוא גזל מחלקו של עשיו, ולא מסתבר לומר כן.

ונראה לומר בזה דבר חדש, שמצינו שאפשר לזכות לעולם הבא על ידי זכות אבות, כמו שמצינו באצטלוס שהעלהו דוד משאול

תחתית והציאו לחיי עולם הבא, והנה בפרד"א (פ' ל"ז) מפורש שנחלקו יעקב ועשיו בירושת אבותם וז"ל, ר' לוי אומר בשעת אסיפתו של יצחק הניח את מקנהו ואת כל קניינו ואת כל אשר לו לשני בניו וכו', אמר עשו ליעקב נחלק כל מה שהניח לנו אבא לשנים ואני צורר שאני צדור, אמר יעקב, הרשע הזה לא מלא עינו מן העושר שג' וגם עינו לא תשבע עושר, מה עשה יעקב אצו חלק לשני חלקים, כל מה שהניח אצו חלק אחד ואת ארץ ישראל חלק אחר, מה עשה עשו הלך אלל בנו של ישמעאל אמר לו ישמעאל לעשו האמורי והכנעני אז צארץ ויעקב צוטח לרשת את הארץ, ולכן טול אתה מה שהניח אצו ואין ליעקב מאומה, ולקח עשו כל מה שהניח אצו וארץ ישראל ומערת המכפלה

לקח יעקב וכתבו כתב עולם ציניהם עיי"ש.
מבואר מזה שהיה מציאות שעשיו יירש את
ארץ ישראל ומערת המכפילה, אלא שלא
האמין בהצטחת ירושת הארץ.

ואיתא במדרש רבה פ' חיי שרה דלכך
נקרא מכפלה שכל מי שקבור בה שחרו כפול
ומכופל לעולם הבא. נמצא שאלמלי היה עשיו
יורש את מערת המכפילה היה זוכה על ידה
לעולם הבא, וכן אפשר לזכות לעולם הבא על
ידי זכות אבות כנ"ל. וכיון שכפר עשיו
בתחיית המתים ובעולם הבא לא זכה לעולם
הבא על ידי זכות אבותיו, ונטל כל חלקו
המגיע לו בזכות אבותיו כאן בעולם הזה.

והנה צישמעאל מצינו במדרש על הפסוק
כי לא יירש בן האמה וגו' שהיה מריב עם
יחזקאל על הירושה עיי"ש. לפי"ז אפשר לומר
שכמו כן היה כאן ציעקב ועשיו, שלא היה
מריבה על חלוקת צ' העולמות כפשוטו שזה
אינו מתקבל על הדעת כנ"ל, אלא היו
מריבים על ירושת אבותיהם באיזה אופן
ליהנות ממנה, אם בעולם הבא או בעולם
הזה, וכאמור שמי שזכה למערת המכפילה
זכה לעולם הבא, וזה נחלקו שיעקב נטל
עולם הבא, וכמבואר בפרדר"א הנ"ל שלקח

מערת המכפילה שזכה זכה לעולם הבא,
ועשיו נטל כל חמודות עולם הזה.

וממילא מובן גם כן שלא קשה קושית
החיד"א שיעקב נהנה מחלקו של עשיו בגזל,
שלא היה כאן חלוקה על צ' עולמות כפשוטו,
רק נחלקו בירושת אבותיהם אם לזכות על
ידה לעולם הבא או לעולם הזה.

(דברי יואל תקמ"ט)

ה.

**נחלקו אם לקבל שכר בעולם הבא ועונשים בעולם הזה או להיפוך, ועל
זה עשו פשרה ביניהם**

לפקוד עוונותיהם בעולם הזה כמו שאמרו
חכמינו ז"ל (סוטה כ:): שאני עכו"ם דלא
מפקד דינא עליהו.

מעשה יש לומר שבזה היה המחלוקת
ביניהם, אם לזכות בעולם הזה לשכר המצוות
והעונש יהיה לעולם הבא, או להניח השכר
לעולם הבא וליפרע על העצירות בעולם
הזה, ועל זה עשו פשרה שיעקב נטל עולם
הבא לענין השכר ועשיו נטל עולם הזה לענין
השכר, שבמחשבת רשעתו בחר בכך ולא ישאר
לו זכות ולא חלק כלל לעולם הבא, אבל לא היה
חלוקה כפשוטו.

(שם)

עוד יש לומר צביאור ענין המריצה בנחלת
ב' עולמות שבדאי אינו כפשוטו כנ"ל, על
דרך שכתב הלבוש ז"ל עפ"י"מ שאמרו ז"ל
במסכת נדה (דף ל:): שהעובר במעי אמו
מלמדין אותו כל התורה כולה, ואחר שלמדו
התורה היו מריבין במה לבחור שינחלו על
ידי זה שני עולמות, זה יאמר במעשים טובים
כפי מחשבתו וזה יאמר כפי מחשבת רשעתו,
שגם הרשעים נותנים פני הראות למעשיהם
ויאמרו לא פעלנו און עיי"ש.

ובדרכו נלך באופן אחר, דהנה אמרו ז"ל
שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כדי שיהיה
הגמול שמור לעולם הבא הקיים הנצחי, אבל
העונשים על העצירות ממהרים ליפרע
בעולם הזה, וברשעים הוא להיפוך שמשלם
לשונאיו על פניו להאבדו, אבל אין ממהרים